

Sanasto, luku 9

Sanastoa alalukuun 9.1

demokraattinen sellainen, joka toimii demokratian eli kansanvallan mukaan: asioista päätetään esimerkiksi niin, että kaikki saavat äänestää (→)

demokraattiset → demokraattinen

demokraattisia → demokraattinen

demokratia eli kansanvalta. Kansalaiset saavat vaikuttaa asioista päättämiseen esimerkiksi äänestämällä.

demokratiaa → demokratia

demokratiassa → demokratia

diktatuuri maa, jota hallitsee ja jonka kaikista asioista päättää yksi ihminen tai yksi puolue

diktatuuriksi → diktatuuri

ehkäisee → ehkäistä

ehkäistä (3) estää, varmistaa, että jotakin ei tapahdu

enemmistö suurin osa. Jos sanotaan, että ”enemmistö äänesti vaaleissa” tarkoitetaan, että suurin osa ihmisistä äänesti eli ole vähemmän niitä, jotka eivät äänestäneet ja enemmän niitä, jotka äänestivät.

enemmistön → enemmistö

hallinto se, miten maata hallitaan (→ hallita, 1) eli ne tai se, joilla on valtaa ja se, miten valtaa käytetään

hallintoa → hallinto

hallitsija se, joka käyttää (usein tärkeintä) valtaa eli esimerkiksi kuningas.

hallitsijalla → hallitsija

hallitsijan → hallitsija

kansalainen johonkin kansaan kuuluva ihminen tai jonkin valtion eli maan jäsen. Esimerkiksi Suomen kansalainen on Suomen valtion jäsen.

kansalaiset → kansalainen

kehitettiin → kehittää

kehittyi → kehittyä

kehittyä (1) muuttua tai tulla joksikin. Esimerkiksi ”koulu kehittyi” tarkoittaa, että koulu muuttuu. Yleensä ”kehittyä” tarkoittaa, että tulee paremmaksi tai nykyaikaisemmaksi.

kehittää (1) muuttaa jotakin, usein paremmaksi tai nykyaikaisemmaksi

kehityksen → kehitys

kehitys tarkoittaa jonkin tai jonkun muuttumista joksikin toiseksi, usein paremmaksi → kehittyä

keksintö jokin ihmisen keksimä (→ keksiä) uusi laite tai asia. Esimerkiksi auto on aluksi ollut uusi keksintö.

keksintöjä → keksintö

keksiä (1) saada uusi ajatus, idea esimerkiksi esineestä tai laitteesta, jota ei aikaisemmin ole ollut

laajentaa (1) tehdä isommaksi

laista → laki

lakeja → laki

laki yhteinen sääntö siitä, miten asiat tehdään ja mitä saa tehdä ja mitä ei. Jos rikkoo lakia, voi joutua maksamaan sakkoja tai joutua vankilaan.

lama aika, kun taloudella (→ talous) menee huonosti: ihmisillä ei ole töitä ja rahaa on vähän

monarkia maa, jota johtaa kuningas

oikeudenmukainen sellainen, että kaikkia kohdellaan niin, että se tuntuu oikealta.

oikeuksia → oikeus

oikeus lupa tehdä jotakin. Esimerkiksi ”sinulla on oikeus puhua” tarkoittaa, että saat puhua.

olivat velkaantuneet → velkaantua

palkalla → palkka

palkallaan → palkka

palkka raha tai muu asia, jonka maksetaan tai annetaan, kun tekee työtä.

parlamentaarinen demokratia demokraattinen systeemi, jossa asioista päättävät puolueet

parlamentaarisen demokratian → parlamentaarinen demokratia

parlamentarisessa demokratiassa → parlamentaarinen demokratia

perustuslain → perustuslaki

perustuslaki (yhdyssana perustus + laki) maan tärkein laki, joka määrää esimerkiksi siitä, miten maata hallitaan ja mitä oikeuksia (→ oikeus) ihmisillä maassa on

presidentistä → presidentti

presidentti tässä yhteydessä: maan johtaja, joka valitaan aina tietyksi ajaksi kerrallaan

pula jotakin ei ole tarpeeksi. Esimerkiksi ”meillä on pula vedestä” tarkoittaa, että meillä ei ole lainkaan vettä.

puolue ryhmä ihmisiä, jotka ajattelevat politiikasta (→ politiikka) samalla tavalla ja ovat sen vuoksi perustaneet oman yhdistyksen eli puolueen. Puolueet toimivat esimerkiksi Suomessa eduskunnassa ja vaikuttavat asioihin. Suomessa puolueita ovat esimerkiksi Keskusta, Kokoomus ja Vasemmistoliitto.

puoluetta → puolue

raja esimerkiksi kahden valtion välille sovittu ”viiva”, joka erottaa maat toisistaan on raja. Kohta, jossa maa tai kaupunki vaihtuu toiseksi, on raja.

rajoja → raja

raunio kun rakennus, esimerkiksi talo, puretaan tai se tuhoutuu, siitä jäljelle jäänyt asia on raunio.
raunioita → raunio

Kuva: TimHill/Pixabay

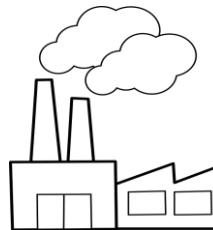
sääti → säättää

säättää (1) tässä yhteydessä: tehdä laki. Esimerkiksi ”hallitus sääti uuden lain” tarkoittaa, että hallitus teki uuden lain.

talous rahan liikkuminen, esimerkiksi ostaminen ja myyminen ovat osa taloutta

tasavalta sellainen valtio, jolla ei ole pysyvää johtajaa, vaan johtaja valitaan esimerkiksi lyhyeksi ajaksi kerrallaan tai maata johtaa ryhmä ihmisiä

tehdas paikka, jossa tehdään koneiden avulla tavaroita tai materiaaleja

Esimerkiksi ”paperitehdas” tekee paperia.

Kuva: OpenClipart-Vectors/Pixabay

tehdastyöläinen (yhdyssana: tehdas + työläinen) ihminen, joka on töissä tehtaassa → tehdas

tehdastyöläisen → tehdastyöläinen

teollisuus monta tehdasta → tehdas

teollisuutta → teollisuus

tulevaisuus tuleva aika, aika, joka tulee seuraavaksi

tulevaisuuteen → tulevaisuus

työläinen työtä tekevä ihminen

työläisellä → työläinen

vahva hallitsija tässä yhteydessä: sellainen asioista päättävä henkilö (esimerkiksi kuningas), jonka valta ja asema on vahva eli hyvä

vahvistaa (1), tehdä vahvemmaksi

vahvistettiin → vahvistaa

valloittaa (1) tehdä valloitus eli ottaa maata joltakin toiselta maalta

valloitukset → valloitus

valloitus (verbi valloittaa, 1) kun maa on ottanut itselleen jonkin alueen, se on tehnyt valloituksen eli on valloittanut alueen

valta jonkun mahdollisuus määrätä asioista. Esimerkiksi ”hänellä on paljon valtaa perheessä” tarkoittaa, että hän saa päättää monista asioista perheessä.

valtaa → valta

valtio on useimmiten sama asia kuin maa, esimerkiksi ”Suomen valtio”

valtioita → valtio

velkaantua (1) joutua tilanteeseen, että on velkaa rahaa jollekin. Velka on lainattua rahaa, joka pitää maksaa takaisin.

voittajavaltio (yhdyssana: voittaja + valtio) valtio eli maa, joka on voittanut esimerkiksi sodan

voittajavaltioiden → voittajavaltio

vuosikymmen kymmenen vuoden aika, esimerkiksi 1970-luku on yksi vuosikymmen.

vuosikymmeneksi → vuosikymmen

äänestää (1) antaa ääni eli olla mukana päättämässä jostakin.

Esimerkiksi ”äänestää presidentinvaaleissa” tarkoittaa, että voi antaa yhden äänen jonkin presidentiksi haluavan eli presidenttiehdokkaan puolesta

Kuva: mohamed_hassan/
Pixabay